

METODIKA ZAPRACOVÁNÍ ÚSES DO ÚZEMNÍCH PLÁNŮ OBCÍ

Návod na užívání ÚTP regionálních a nadregionálních ÚSES

Ludmila Kašparová

V závěru roku 1998 vydal Ústav územního rozvoje ve spolupráci s odborem územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj publikaci, v níž jsou obsaženy dvě metodiky: "Metodika zapracování ÚSES do územních plánů obcí" a "Návod na užívání ÚTP regionálních a nadregionálních ÚSES".

Obě dvě části se zabývají územními systémy ekologické stability jako součástí územního plánování. Tvorba územních systémů ekologické stability, zahrnující stávající významné segmenty krajiny, rozhodujícím způsobem přispívá k naplňování celosvětové Úmluvy o biologické rozmanitosti, k níž Česká republika přistoupila v roce 1994.

Koncepce tvorby územních systémů ekologické stability krajiny je srovnatelná s koncepcí tvorby Evropské ekologické sítě a navazujících národních sítí, postupně vytvářených ve státech Evropské unie a v dalších evropských zemích. Tvorba ekologických systémů má tedy i velký význam pro postupné začleňování České republiky do struktur Evropské unie.

Hlavním cílem vytváření územních systémů ekologické stability krajiny je trvalé zajištění biodiverzity, biologické rozmanitosti, která je definovaná jako variabilita všech žijících organismů a jejich společenstev a zahrnuje rozmanitost v rámci druhů, mezi druhy a rozmanitost ekosystémů. Podstatou územních systémů ekologické stability krajiny je vymezení sítě přírodně blízkých ploch v minimálním územním rozsahu, který už nelze dále snižovat bez ohrožení ekologické stability a biologické rozmanitosti území. Vymezení, ochrana a případně doplňování chybějících částí této sítě je pouze jedním z kroků k trvale udržitelnému využívání krajinného prostoru, protože existence takové struktury v území nemůže ekologickou stabilitu ani biodiverzitu zajistit sama o sobě, je pouze jednou z nezbytných podmínek pro její zajištění.

Územní plánování soustavně a komplexně řeší využití území a stanoví zásady jeho organizace. Je tedy činností, která umožňuje dávat do souvislosti rozmanité, často i protichůdné zájmy. Jeho cílem je optimalizovat využití území, uchovávat všechny jeho hodnoty a stanovit pravidla pro jeho další rozvoj. Územní systémy ekologické stability představují jednu z mnoha součástí územního plánování, se kterými pořizovatelé a zpracovatelé územních plánů musí pracovat. Legislativně byly územní systémy ekologické stability zakotveny poměrně nedávno, v roce 1992, od té doby postupně tříbily názory a zkušenosti s jejich zapracováváním do územních plánů.

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, patří

vymezení a hodnocení územních systémů ekologické stability (ÚSES) mezi základní povinnosti při obecné ochraně přírody a provádí ho orgány územního plánování a ochrany přírody ve spolupráci s orgány vodohospodářskými, orgány ochrany zemědělského půdního fondu a orgány státní správy lesního hospodářství. Ochrana systému ekologické stability je povinností všech vlastníků a nájemců pozemků tvořících jeho základ, jeho vytváření je veřejným zájmem, na kterém se podílejí vlastníci pozemků, obce i stát.

Z pohledu územního plánování jsou ÚSES jedním z limitů využití území (§2 stavebního zákona) a jako takový je nezbytné jej při řešení územního plánu respektovat. Koncepce ÚSES byla od počátku vytvářena tak, aby vznikl ucelený soubor ekologických podkladů o prostorových nárocích bioty v krajině, který by byl využitelný v územním plánování při harmonizaci různých požadavků na využití území. Významným vzorem byly některé odvětvové technické koncepce, definující jednoznačně územní nároky na využití krajiny, např. vodohospodářské plány a projekty vodohospodářských soustav, koncepce sítě komunikací a produktovodů, tedy koncepce, předurčující vývoj krajiny, v územních plánech obvykle bezvýhradně respektované. Tvorba ÚSES doplňuje územně plánovací dokumentaci o důležitý ekologický aspekt, jehož absence značně omezovala naplnění hlavního cíle územního a krajinného plánování - prostorovou optimalizaci funkčního využití krajiny.

Skladebné součásti ÚSES (biocentra, biokoridory, příp. interakční prvky) jsou vymezovány na základě rozmanitosti potenciálních ekosystémů v krajině a jejich prostorových vztahů, aktuálního stavu ekosystémů, prostorových parametrů a společenských limitů a záměrů. Územní plánování má klíčový význam pro naplnění kritéria společenských limitů a záměrů. Teprve po konfrontaci s dalšími zájmy na využití krajiny lze vymezení ÚSES definitivně považovat za jednoznačné. Až po zapracování do územně plánovací dokumentace se z odvětvových generelů mohou stát obecně závazné plány ÚSES, které jsou jednak základem pro účinnou ochranu funkčních prvků ÚSES a současně základem pro uchování územní rezervy pro chybějící části ÚSES.

Konkrétní vymezení ploch ÚSES lze v rámci prací na územním

plánu upřesňovat a je nutné je uvést, při dodržení metodických principů, do souladu s ostatními funkcemi v území.

Na základě ustanovení § 18 vyhlášky č. 131/1998 Sb. jsou ÚSES schvalovány v závazné části územního plánu. Cílem jejich vymezení v ÚPD je ochrana ploch funkčních prvků ÚSES např. vyloučením změn ve využití území, které jsou v rozporu s funkcí těchto ploch, a územní ochrana ploch, které jsou potřebné k založení chybějících prvků.

Zpracování územních systémů ekologické stability do ÚPD je úkol, který se promítá do všech etap pořizování územního plánu. Cílem "Metodiky zpracování ÚSES do územních plánů obcí" je poskytnout formální návod pro optimální postup vymezení ÚSES v územním plánu obce na základě příslušných podkladů. Metodika je určena především pořizovatelům územně plánovací dokumentace, podle potřeby též ostatním pracovníkům státní správy, kteří jsou zodpovědní za vymezování a hodnocení ÚSES, a zpracovatelům územně plánovací dokumentace.

Jádrem metodiky je podrobný návod nezbytných kroků, které je potřeba z pohledu zpracování ÚSES zajistit v jednotlivých etapách pořizování územních plánů obcí. V kapitole věnované přípravným pracím a zadání průzkumů a rozborů čtenář nalezne výčet výchozích podkladů, které je potřeba shromáždit. V kapitole týkající se průzkumů a rozborů je rozvedeno, co z ÚSES musí být zakresleno do průzkumového výkresu, co je třeba vyznačit v problémovém výkresu, co musí obsahovat výkres limitů využití území a co nemá být opomenuto v textové části. V kapitole "Zadání" si pořizovatel územního plánu obce může zkontrolovat, zda v zadání jsou vymezeny všechny požadavky týkající se zpracování ÚSES. V kapitole "Koncept řešení" je popsáno upřesnění ÚSES v konfrontaci a následně v koordinaci se stávajícími i předpokládanými funkcemi, zájmy a záměry v řešeném území. V kapitole týkající se projednání konceptu řešení a souborného stanoviska je, kromě shrnutí, co je účelem této etapy z hlediska ÚSES, i upozornění na nutnost koordinace s požadavky sousedních obcí a doporučení zadat zpracování změn ÚSES zpět do výchozího oborového dokumentu. V kapitole "Návrh územního plánu" jsou shrnuty potřebné kroky pro vznik invariantního návrhu plánu ÚSES, který vychází z požadavků souborného stanoviska a výsledků projednání. Z pohledu zpracování ÚSES je v následujících kapitolách rozebrán postup projednání a schválení návrhu územního plánu a změny územního plánu.

Další oddíl metodiky se zabývá základními zásadami obsa-

hového vymezení regulativů pro plochy ÚSES, které musí zajistit podmínky pro trvalou funkčnost existujících prvků ÚSES a územní ochranu ploch pro doplnění chybějících prvků. V posledním oddíle "Metodiky zpracování ÚSES do územních plánů obcí" jsou shrnuta legislativní východiska, jak obecná, tak právní předpisy vztahující se k jednotlivým etapám zpracování územního plánu.

"Návod na užívání ÚTP ÚSES ČR" byl vydán společně Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministerstvem životního prostředí v roce 1997 na základě tehdy platných předpisů. Po novelizaci stavebního zákona a vyhlášky č. 131/1998 Sb. byl znovu upraven. Návod je určen pořizovatelům územně plánovací dokumentace, územně plánovacích podkladů a pořizovatelům těch oborových dokumentací, jejichž obsahem nebo součástí jsou územní systémy ekologické stability.

Návod na užívání ÚTP (dále jen Návod) upravuje způsoby použití územně technického podkladu regionálních a nadregionálních územních systémů ekologické stability České republiky a informací v něm obsažených. Pořizovatelé územně plánovacích a pořizovatelé oborových dokumentací se zde dovedí, kde jsou uloženy ÚTP, jak je mají používat, co je obsahem ÚTP i jaká je jejich platnost. Podrobně jsou popsány podmínky upřesňování prvků nadregionálního ÚSES oproti jejich vymezení v ÚTP i co se rozumí pod pojmem upřesňování. V Návodu je popsáno, kdy a za jakých podmínek lze provést změny prvků nadregionálního ÚSES oproti jeho vymezení v ÚTP. Podobně jsou popsány podmínky upřesňování prvků regionálního ÚSES a změny prvků regionálního ÚSES oproti jeho vymezení v ÚTP. V závěru je pořizovatelům připomenuto, že ÚSES musí být v územně plánovací dokumentaci a územně plánovacích podkladech upřesňován na základě zohlednění ostatních funkcí a společenských záměrů v území a uplatnění nových nebo podrobnějších informací o přírodních hodnotách území.

Obě metodiky mohou pomoci pořizovatelům územně plánovací dokumentace a územně plánovacích podkladů lépe a úplněji se orientovat v problematice začleňování územních systémů ekologické stability do komplexního procesu územního plánování a tím také kvalitě této činnosti.

*PhDr. Ludmila Kašparová
Oddělení vesnice a krajiny
ÚÚR Brno*